

**GERENCSÉR FERENCNÉ SZEVERÉNYI ILOA
100 ÉVE SZÜLETETT GERENCSÉR FERENC
CIMBALOMMŰVÉS**

Gerencsér Ferenc
(1923-1989)

Gerencsér Ferenc parasztszülők gyermekeként 1923. szeptember 8-án született Szentkozmadombján.

Rendkívüli zenei adottságai korán megmutatkoztak. Két éves korában már cimbalmozott. Édesanyjával, nővéreivel együtt szép hangú, könnyen dalra fakadó család voltak. A társas együttlétek jellemzője volt, hogy esténként csoportosan énekeltek hangszer kíséretével, vagy a nélkül. Boldog, zenével telített gyermekkor, a meghitt családi és falusi környezet egy életre meghatározó energiaforrás maradt a számára. Sok családban volt citera, vagy cimbalom, így a Gerencsér-házban is, ahol az idősebb nővér szépen cimbalmozott, tőle kapott kedvet a kis fiútestvér. Egy félkarú Czigány nevezetű cimbalmos tanította az alapokra.

Hamarosan felfigyelt rá falusi tanítója Major Ferenc, akinek volt zongorája és kottairást-, olvasást kezdett tanítani az ifjú cimbalmosnak. Rájött, hogy tanítványa különleges muzsikusság, adottságainak egyike, abszolút hallása. Művelt pedagógusként tudta, ki Rácz Aladár, levelet írt neki a Zeneakadémiára azzal a kéréssel, hogy szeretné elvinni hozzá Budapestre egy meghallgatásra.

Rácz Aladár tanít:
Tóth Elek, Gerencsér Ferenc (a cimbalomnál) és Szalay József

Képességeit felismerve szerinte méltó lenne arra, hogy egy igazi Mestertől tanulhasson. Ennek a meghallgatásnak lett eredménye, hogy a háború befejeztével elkezdhette tanulmányait a Zeneakadémián. Olyan zenei világnagyságok bűvkörébe került, mint tanárai: Rácz Aladár, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Járdányi Pál. Legendás hallásával, zenei memóriájával feltűnő jelenségnek számított a faluról jött fiatalember.

Gerencsér Ferenc

A Zeneakadémia elvégzése után 1954-ben a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola tanára lett és a tanítás mellett szólistaként rendszeresen koncertezett. Ő volt az első és a mai napig az egyetlen cimbalomművész, aki J. S. Bach összes hegedű Szólószonátáját és Partitáját fejből tudta, sőt bármilyen hangnemben képes volt eljátszani tételeket „gondolkodás” nélkül. A művön belüli

megakadás nála nem fordult elő. Töretlenül haladt a lelkében a zene akkor is, ha kissé másképp sikerült a frázis, de stílusban, időben, karakterben mindig benne élt a zenei folyamatban. Az adott mű személyisége volt a számára fontos. Eggyé vált a megjelenített zenei anyaggal. A mű üzenetértéke, a kifejezés igazsága érdekelte, a hang, a hangzás tónusa, telítettsége, színgazdagsága. Ezt hirdette és várta el tanítványaitól is. Nagy tanítómesterét, Rácz Aladárt idézte számtalanszor, mint a megszólaltatás hitelességének Atyját.

Gerencsér Ferenc saját egyéniségéből fakadóan teljesen új, friss szellemi-, zenei áramlatot képviselt művészileg és pedagógiailag az ötvenes évek cimbalomoktatásában. Hallás-, látásmódjával, játéktílusával iskolát teremtett. Az UNESCO meghívására Londonba, Párizsba, New Yorkba mehetett volna tanítani, de nem volt hajlandó feladni átmenetileg sem itthoni művészi és pedagógiai tevékenységét, amely olyan sikeres volt, hogy megnyitották számára 1964-ben a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetében a cimbalom szakot, így a klasszikus zenei képzés már nem csak középfokon, hanem felsőfokon is folytatódhatott Gerencsér Ferenc irányításával. A konzervatóriumi tanulmányokra szervesen építve az első főiskolás növendéke Fábíán Márta volt, majd a következő tanévben én lettem. Tőle kapták diplomájukat többek között Enzsöl Tünde, Vékony Ildikó és Balogh Kálmán.

[Szonáta, A-dúr \(4:55\)](#)

[Szonáta, c-moll \(2:55\)](#)

(D. Scarlatti)

[Les Roseaux \(4:15\)](#)

(F. Couperin)

[Francia szvit, h-moll BWV 814 I. Allemande \(2:53\)](#)

[Francia szvit, h-moll BWV 814 II. Courante \(2:14\)](#)

[Francia szvit, h-moll BWV 814 III. Sarabande \(3:14\)](#)

[Francia szvit, h-moll BWV 814 V. Anglaise \(1:26\)](#)

[Francia szvit, h-moll BWV 814 VI. Gigue \(1:55\)](#)

(J. S. Bach)

For Children (6:59)
Három Csíkmegyei népdal Sz. 35a (3:42)

(Bartók Béla)

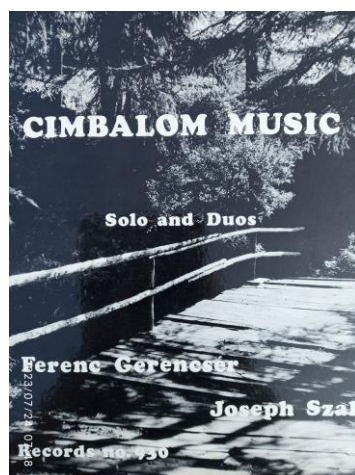
Nocturne és capriccio (7:19)

(Szokolay Sándor)

Magyar népdalok (3:35)

© 1967 HUNGAROTON RECORDS LTD.

1961-ben cimbalomduót alapított Szalai Józseffel, megteremtve a kétcimbalmozás hagyományát. Itthon és Európaszerte óriási visszhangot kiváltó koncerteket adtak barokk-, preklasszikus- és XX. századi szerzők műveiből. Számtalan itthoni és külföldi kritika méltatta koncertjeiket, rendkívüli hangszerkezelési technikájukat, programválasztásukat, együttjátékuk kidolgozottságát.

Duójuk hazai- és világviszonylatban is egyedülálló kamaraegyüttes volt. Londonban, Párizsban, Münchenben, Stockholmban a legrangosabb koncerttermekben játszottak, és kivívták az igencsak kritikus fülű közönség és szakma elismerését. Munkásságuk inspiráló például szolgált a következő cimbalmos nemzedék számára, mert a tanítványok köréből újabb cimbalomduók alakultak, más-más programmal, játszható művek keresésével, új művek íratásával kialakítva saját zenei arculatukat. A csembaló- és zongorairodalom átírás nélkül adaptálható művei átértelmezés nélkül játszhatóak, s amelyek szólamelosztási okból vannak átírva, azok sem átértelmezettek. Az eredeti hangzaskép nem sérül, sőt, előadásuk különlegessége éppen a cimbalom egzotikus hangszínvilágában rejlik és a kettősjáték hangzásvilágának akusztikai élménye által teremődik. A Gerencsér-Szalai cimbalomduó ezzel is iskolát teremtett, mert Couperin, Daquin, Rameau, Scarlatti és Bach műveit ők emelték be a két cimbalmon játszható irodalom gazdag tárházába.

Gerencsér Ferenc hatására, közbenjárására 1968-ban a Józsefvárosi Zeneiskolában beindították az alsófokú képzést, mert nyilvánvaló volt, hogy új alapokra kell helyezni a cimbalmozó ifjúság zenére nevelését alsó fokon is. Mint első tanítani szándékozó diplomás növendéke a Főiskola elvégzése után a VIII. kerületben elkezdhettem a tanári munkát. Meggyőződésünk volt, hogy tiszteletben kell tartani a gyermekek kreativitását, mert a hallás utáni játék, a gyermek- és népdalok, az improvizáció, a kortárs szerzők gyermekeknek írott művei, és a régi zenei művek rangsorolás nélkül, párhuzamosan tanítandók, meghagyva a választás lehetőségét is. Irányítottan ugyan, de előítélet mentesen tudjanak a tanulók közeledni bármilyen alkotáshoz, műfaji határok nélkül. Erre éppen Gerencsér Ferenc a kitűnő példa, aki úgy került a Zeneakadémiára, hogy bármilyen hangnemben képes volt improvizálni, magyar népdalokat, nótákat, verbunkosokat, csárdás-variációkat játszani és a felvételi vizsgáján a Rácz Aladár által eljátszott akkordfűzéseket hallás után megismételni, ismeretlen dallamokat kísélni. A gyermekeket is kreativitásuk, alkotóképességük kibontakoztatása irányába kell fejleszteni a fokozatosság elve alapján. A közös nevező: a zenei szándék, gondolat, a hangok, hangzások összefüggése, sugárzása, időbeli rendje, dinamikája stb. alapján.

A hallás fejlesztése, tisztítása a legfontosabb feladata a zenetanárnak. Ehhez saját elképzelésünk szerinti Cimbalomiskolára volt szükség. Ennek jegyében jött létre a Gerencsér-Szeverényi: Cimbalomiskola, amelyet tanárrá vált tanítványaink itthon és világszerte a mai napig használnak.

Bartók zongoraművei szintén Gerencsér Ferenc előadói és pedagógiai munkásságának köszönhetően vonultak be a cimbalomirodalomba. Bartókné Pásztory Ditta fiával, Bartók Péterrel együtt el voltak ragadtatva, amikor meghallgatták Bartók Béla műveit a cimbalomduó előadásában. 1965-ben a duó lemezfelvételi ajánlatot kapott New Yorkból Bartók Pétertől és el is készítettek egy lemezre való anyagot Couperin, Daquin, Scarlatti, Bach és Bartók műveiből. Gerencsér Ferenc ezen a lemezen J. S. Bach Chaconne-ját is előadja, a többi mű cimbalomduó. A lemez a Bartók Records gondozásában jelent meg New Yorkban 1969-ben. Hanglemezeik jelentek meg itthon is a Qualiton kiadásában. Duó-lemezük 1968-ban készült el. Török Erzsébet és Faragó Laura lemezén népdalokat kísérnek, de rendszeresen koncerteztek Béres Ferencsel is, rádió- és TV felvételek őrzik közös koncertjeik anyagát.

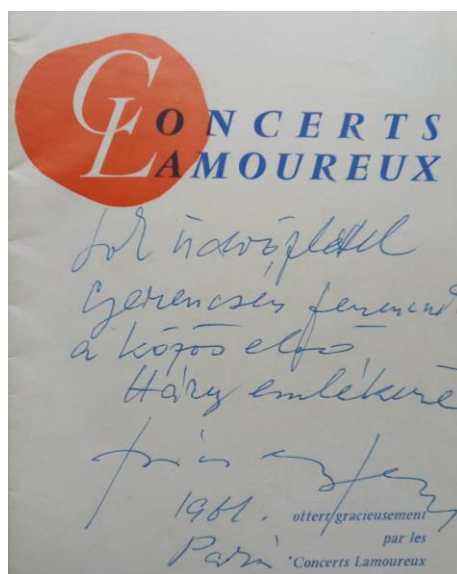
Bartók Péter levele Gerencsér Ferencnek címezve

For Children, Sz. 42, Book 1: No. 35, Old Maid (Transcr. for Cymbalum) (0:44)
For Children, Sz. 42, Book 1: No. 38, In a Good Mood (Transcr. for Cymbalum) (0:37)
For Children, Sz. 42, Book 2: No. 50, Dance Song. The Lovers Bill and Co (Transcr. for Cymbalum) (0:32)
C'est le soir... (1:37)

En deçà de la Tisza et au-delà du Danube (1:24)

© 1961 - BNF Collection 2014 © The Restoration Project

Gerencsér Ferenc a párizsi Pleyel Teremben játszott 1961-ben Fricsay Ferenc vezényletével Kodály Zoltán Hány szvitjének cimbalom szólamát a Lamoureux-i Zenekarral. Párizsban Jacques Douai chanson-lemezének közreműködője, akivel több nagyszerű koncertet adott. Szintén Párizsban jelent meg szólólemeze 1961-ben, ezen Bartók, Járdányi és Kodály műveket cimbalmozik.

Fricsay Ferenc dedikációja (Párizs, 1961)

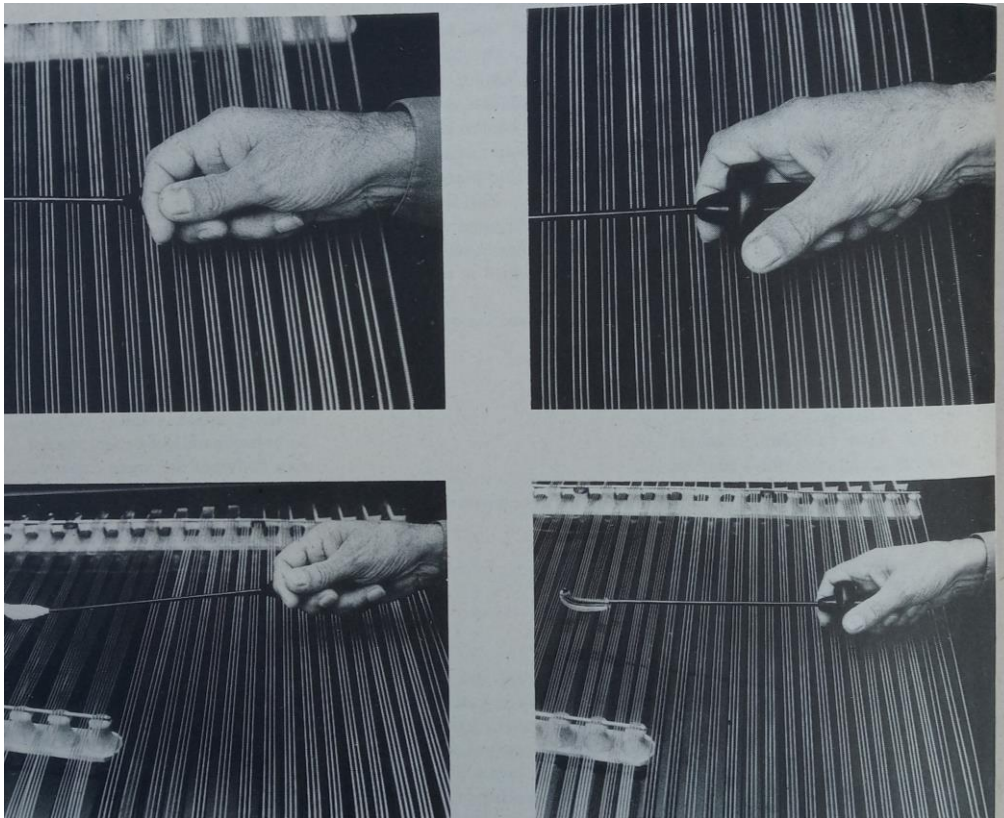
Hangfelvételeinek különlegessége az a hangzásvilág, amelyre bárhol is járt és játszott, felfigyeltek. Elképzelése szerint, sajátkezűleg építette újra cimbalmát, amely eredetileg Schunda Venczel József által készített nyitott aljú un. gerendás cimbalom volt. Többszöri hangszerátépítéssel, kísérletezgetéssel jutott el ahhoz az ideális hangzásképhez, amely szerint mindkettőjük cimbalmát átalakította. Pl.: rezonánslap vékonyítása, a rezonánst alátámasztó lelkek vékonyítása, húrlábak magasítása, húrok vastagságának változtatása, többféle lakk váltogatása stb. Ő találta ki a kispedálszerkezet mechanizmusát, kikísérletezte a kétkarú emelő elve alapján a legjobb, zajtalan megoldást, mintájára a Kozmosz Ipari Szövetkezetben elkezdtek beépíteni a cimbalmokba. Célja a zaj- és összezúgás-mentes hangzás elérése volt, ezért hosszabbított a nagytompítók filcpapucsain.

Az Ő igényei szerint, megrendelésére készült el 1973-ban az első nagy hangterjedelmű, kispedálos, hosszított tompítókkal ellátott, gerendás (alulról nyitott), kromatikus, sokhúros, nagy koncertcimbalom, amelyet Jancsó István Cimbalomkészítő Mester épített. Hangterjedelme nagy C- háromvonalas á-ig tart. A mesterpéldány után számtalan kitűnő hangszer került ki Jancsó István keze alól, művészek, tanítványok, intézmények, itthoni és külföldi zenekarok megrendelésére, öregbítve a napjainkban Hungarikummá vált cimbalom jóhírét. A cimbalmosok szerencséjére, tanítványa, Kovács Balázs viszi most tovább a Jancsó István-i örökséget

Gerencsér Ferenc a verőkészítés nagymestere is volt. Kifinomult kézműves technikával készítette kézalkathoz igazodó verőit a maga és tanítványai számára. Verőhajlító öntöttvas szerkezetet talált ki, amelynek mintájára mára már több is készült. A hang, a hangzás szépsége iránti vágyból fakadtak verőkészítési kísérletezései. Mindig zenei szempontokat vett figyelembe és aszerint választott verőborítási anyagot. (Falc, bőr, vatta, céna, fa, drót stb.) Verőinek szépsége, készítési technológiája utánozhatatlan.

Különleges hangzású cimbalmával, verőkezelési módjával kiváló muzsikuskok, kortárs zeneszerzők figyelme fordult a cimbalom felé, s elindult az eredeti cimbalomirodalom teremtésének napjainban is tartó folyamata. Szalai Józseffel sok zeneszerzőt inspiráltak darabírásra. Pl.: Kurtág Györgyöt, Patachich Ivánt, Sári Józsefet, Sugár Rezsőt, Szokolay Sándort.

VERŐTARTÁS

Példamutató ügyszeretete, zenei hitvallása, erőteljes, szókimondó egyénisége, küldetéstudata, közvetve, vagy közvetlenül mindenkire hatott. Minden érdekelte, minden dologban, jelenségben meglátta a lényegét. Ösztönösen találta meg a válaszokat, megoldásokat. Megkérdőjelezhetetlen lényeglátásában a mérték volt jelen, igazodási pontnak számított Sugárzó kapcsolatteremtő erő áradt a beszédéből, énekléséből, hangszerjátékából. Könnyörtelen kritikával illette növendékeit, ha nem hangoltak, eltűrték a zörejeket, zúgó pedálszerkezetet és ha felemás, kopott verőket használtak. Megmutatta, hogyan javíthatnak hangszerük és verőjük állapotán. Mindent megtett, hogy összes zenei, technikai tudását átadja, segítse növendékeit eljutni a képességeik legfelső határáig, sőt meggyőződésből fakadó, sugárzó hiteremtő erejével annál magasabbra is...Teljes emberi lényét adta, több volt, mint művész és pedagógus.

1989. augusztus 28-án halt meg szülőházában, Szentkozmadombján.